

הונאות מעילות ואי סדרים בעמותות

דורון כהן, רו"ח, ושי מדינה, רו"ח, שותפים, פאהן קנה ניהול בקרה

- ולכן הפיקוח על ההוצאות ושמירת הנכסים פחות הדוקים
- חלק מכח האדם בעמותה פועל בהתנדבות. ההנחה כי המתנדבים פועלים בתום לב גורמת לפיקוח רופף וחוסר בקרה
- לעיתים מטרות העמותה אינן מוגדרות לחלוטין דבר שמאפשר הוצאת כספים בדרכים מוגוונות ללא פיקוח
- האווירה הבלתי פורמלית בעמותות רבות (במיוחד בעמותות קטנות) מאפשרת קיומם של אי סדרים

ההונאות הנפוצות

להלן פירוט של ההונאות הנפוצות בעמותות:

גניבת תרומות

בעמותות רבות חלק מהותי מההכנסות מקורו בתרומות.

מסחריים גדולים. בנוסף, פועלים בגופים אלו מתנדבים רבים, חלקם משמשים בעמדות מפתח, למרות שאינם בהכרח בעלי הכישורים המקצועיים המתאימים.

אופי הפעילות והמבנה הארגוני בעמותות, יוצרים חשיפה מוגברת למעילות ואי סדרים, וזאת בין ביתר מן הטעמים הבאים:

- הכנסות העמותה מתקבלות לרב מתרומות ולעיתים ללא קשר לפעילות העמותה. לעיתים עובדה זו מפחיתה את הרגישות לשמירת הנכסים
- במקרים רבים הקשר בין התורמים לעמותה אינו מתמשך והם אינם מפקחים על השימוש בכספים
- העמותה אינה נמדדת בערכים של רווח והפסד

היקף הפעילות הכספית בארגונים הפועלים שלא למטרת רווח (להלן: "עמותות"), הולך וגדל משנה לשנה. בישראל כמו בארצות אחרות (ובמיוחד בארצות הברית) קיימים אלפי גופים הפועלים למטרות שונות: צדקה, פעילות פוליטית, איכות הסביבה וכן קידום אינטרסים אחרים. בחלק מהגופים מחזור כספי ומספר עובדים המשתווים לגופים

- חוזר זה נועד למסירת מידע בלבד ואין לראות בו חוות דעת או ייעוץ מקצועי -

בחשבוניות הספקים. דרך נוספת להסתרת הגניבה היא באמצעות רישום פקודות יומן פיקטיביות. למשל רישום זיכויים בכרטיסי ספקים אמיתיים, רישום זכאים פיקטיביים, כגון עובדים או ספקים, רישום פקודות בכרטיסי ספק חדשים וסגירתם מול חשבונות מעבר, וכן שימוש בכרטיסים של לקוחות מזדמנים.

הונאות במערכת השכר

בעמותות רבות מועסקים מספר רב של עובדים הפועלים לצד מתנדבים. בחלק מהמקרים מתאפיינת הפעילות בשינויים רבים בכך אדם. לעיתים מערכת השכר וכ"א אינה מותאמת להיקף הפעילות והבקורות אינם מספיקות. נסיבות כגון אלו מאפשרות ביצוע מעילות דרך מערכת השכר.

א. תשלום לעובדים פיקטיביים

אחת המעילות הנפוצות במערכת השכר הינה העברת תשלומים לעובדים פיקטיביים.

המונח המקצועי להונאה זו ידוע כ- GHOST EMPLOYEES, ומתייחס לכל אותם מקרים שבהם משולם שכר לעובדים שאינם עובדים בארגון בפועל. העובד הפיקטיבי יכול להיות עובד לשעבר בארגון, אדם שאינו עובד בארגון (לרוב קרוב של מבצע ההונאה) או לחילופין אדם שלא קיים במציאות.

המרכיב העיקרי בהצלחת ההונאה הוא היכולת

לאמצעי תשלום, כגון שקים, העברות בנקאיות או מס"ב (מערכת סליקה בנקאית), וכן אפשרות להסתיר את פעולת הלקיחה.

הדרך הפשוטה ביותר לגנוב מהארגון כספים היא באמצעות זיוף חתימות של מורשי חתימה על גבי שקים לפקודת המועל או גורם אחר הקשור אליו. רישום השק יכול להיעשות גם ללא הרשאה וללא ידיעת הארגון, כאשר מוציא השק הוא בעל זכות חתימה. דרך נוספת להוצאת שקים במרמה היא באמצעות החתמת בעלי הזכויות על שקים, תוך מצג שווא כי מדובר בתשלום לגיטימי לספק או לגורם אחר הקשור לחברה.

לא פעם בוחרים ארגונים לבצע העברות כספיות באמצעות מס"ב או להיעזר בהעברות בנקאיות במקום בשקים. שיטות אלה להעברת כספים, למרות יתרונותיהן, מהוות פתח לביצוע מעילות. בתשלומי מס"ב מבוצעת המעילה באמצעות החלפת פרטי חשבון הבנק של ספק או גורם אחר, בפרטי חשבון הבנק של המועל או גורם המקורב אליו. בהעברה בנקאית מבוצעת המעילה באמצעות זיוף הוראת תשלום בנקאית המתבצעת בפקס, או מתן הוראה טלפונית ללא הרשאה.

אחת הדרכים הנפוצות ביותר להסתרת המעילה היא באמצעות הצגת חשבוניות או אסמכתאות כוזבות. בין השאר הכוונה לשימוש חוזר בחשבונית ספק, שימוש בחשבוניות שאינן קשורות לארגון, וכן לביצוע שינויים

גיוס התרומות מבוצע במגוון דרכים, החל בהתרמה "מדלת לדלת", ועד מסעות פרסום באמצעי התקשורת. גניבה של תרומות לפני ואחרי הרישום בספרים מבוצע במספר שיטות כמפורט להלן:

א. אי מתן קבלות ושימוש בקבלות מזויפות

אחת הדרכים הנפוצות לגניבת כספי התרומות הינה אי מתן קבלה לתורם או מתן קבלה מזויפת וגניבת התרומה. בשנים האחרונות נפוצה התופעה של מגייסי תרומות בצמתים ובתי עסק, לכאורה, עבור גופים מוכרים וזאת באמצעות פנקסי קבלות מזויפים.

ב. גניבת שקים

בעמותות רבות מתקבלות תרומות באמצעות שקים הנשלחים בדואר. דרך נפוצה לגניבת כספי תרומות הינה גניבת השקים מתיבת הדואר של העמותה, על ידי עובד או גורם חיצוני, והפקדתם בחשבון בנק בעל שם דומה לשם העמותה, אשר נפתח במיוחד לצורך הגניבה, ומשם לכיסו של הגנב. מיותר לציין כי פתיחת החשבון מבוצעת תוך הצגת תעודת זהות מזויפת לבנק. לאור הבקורות החלשות בחלק מהגופים, מעילות מסוג זה מתגלות לאחר זמן רב.

ג. גניבת כספים מחשבונות העמותה

בעמותות רבות מהווים הכספים בחשבונות הבנק, חלק מהותי מהנכסים. לא אחת נגנב כסף על ידי עובדים שלהם גישה

יכולים ליצור ספק פיקטיבי ולהעביר לו תשלומים או לחילופין לנפח חשבונות של ספקים קיימים כאשר, בהפרש מתחלקים העובד והספק.

בעניין חלוקת התרומות, גורמים בעמותה יכולים להסית תרומה למקורבים או לגופים פיקטיביים אשר נמצאים בשליטתם. גם במקרה זה שיתוף פעולה בין גורם בעמותה וצד שלישי אפשרי.

שימוש לא מורשה בנכסי העמותה

א. שימוש בכספי העמותה

שימוש בכספי העמותה לצורך קבלת ריבית, מימון פעילות פרטית או לצורך הצגת ביטחונות, היא הונאה נוספת הנפוצה בעמותות. בשיטה זו מפקיד המועל את כספי הארגון בחשבון המצוי בשליטתו ונהנה מהריבית שנצברה, או לחלופין מממן פעילות פרטית על חשבון הארגון. לאחר פרק זמן מסוים מחזיר המועל את הכספים לארגון ורושם את התקבול באיחור. דרך נוספת הינה מתן הלוואות למקורבים בריבית מופחתת או ללא ריבית.

ב. שימוש בנכסים אחרים

עמותות רבות מחזיקות בנכסי נדל"ן ונכסים אחרים כגון: כלי רכב, מחשבים וכו'. במקרים רבים, ובהעדר בקרה מספקת, משתמשים גורמים בעמותה בנכסים אלו ללא הרשאה. כאשר מדובר בכלי רכב, כמו גם במקרים אחרים, הנזק

בעמותות רבות מועסקים מתרימים אשר שכרם מבוסס על אחוזים מהתרומות שגיסו. במקרים אלו מבוצעות מעילות באמצעות הגדלה פיקטיבית של סכום התרומה.

ניפוח החזרי הוצאות

חלק מהותי מכח האדם בעמותות פועל בהתנדבות. על פי החוק חל איסור לשלם שכר לבעלי תפקידים בעמותה כגון: חברי הועד(לבדוק). בפועל, במקרים רבים הגורמים הפועלים בהתנדבות לכאורה, מקבלים מהעמותה טובות הנאה בצורה של החזרי הוצאות, במקום שכר. ערך ההטבות עולה לעיתים על שכר סביר מקובל. משיכת הכספים באמצעות החזרי הוצאות יכול להתבצע באמצעות דיווחים כוזבים או לחילופין בידיעת הגורמים הממונים במטרה לעקוף את החוק. להלן מספר דרכים נפוצות לניפוח החזרי הוצאות:

- החזר כפול עבור אותה הוצאה

- ביצוע שינוי בסכום או בתאריך החשבונית

- חשבוניות "פיקטיביות"

תשלום לספקים ונתרמים פיקטיביים

פעילותן של עמותות רבות מתמקדת בחלוקת כספים לנצרכים או מימון פעילויות שונות. התשלומים מבוצעים ישירות למקבל התרומה או לספקי השירות. אחת הדרכים להונאה בעמותות הינה העברה של כספים לספקים ונתרמים פיקטיביים. ההונאה מבוצעת על ידי עובד בעמותה עם או בלי שיתוף פעולה מצד הספק. עובדים בעלי גישה למערכת הנהלת החשבונות

לפדות את תשלום השכר. תשלום המבוצע ישירות לחשבון הבנק ילקח על ידי המועל באמצעות הזנת שדה הנתונים של העובד הפיקטיבי בפרטי חשבון הבנק שלו, או של גורם המקורב אליו. תשלום במזומן או בשק ילקח בעזרת משתף פעולה המחלק את השכר באופן אישי לעובדים. במקרים שבהם השקים נשלחים ישירות לבית העובד, ישנה המועל את פרטי הכתובת של העובד הפיקטיבי, לכתובת שבשליטתו.

קיימות עמותות המשלמות את שכר העובדים בכסף מזומן. שיטת תשלום זו, מאפשרת לאחראי לגנוב כספים באמצעות דיווח על מספר עובדים גדול יותר מזה שקיים בפועל.

ב. תשלומים מנופחים לעובדים

שכר העובד מורכב מכמה מרכיבים, בהם מספר שעות העבודה, תעריף לשעה, וכן מתוספות שונות, כגון נסיעות. הגדלה כוזבת של אחד ממרכיבים אלה על ידי העובד, תגדיל את שכרו.

הונאה זו יכולה להתבצע הן באמצעות דיווחים כוזבים של העובד על שעות עבודה וכו' והן על ידי גורם בעל הרשאת כניסה למערכת השכר. נציין כי שינויים בפרמטרים עקיפים המרכיבים את התעריף השכר, כגון ותק או דרגה יכולים להסתכם בתוספת של עשרות אחוזים לשכר.

מעילות ואי סדרים. המעילות אפשריות במגוון תחומים כגון: גניבה של תרומות, הונאות, דרך השכר והחזרי הוצאות, שימוש לא מורשה בנכסים ועוד. ניתן לצמצם חשיפה זו באמצעות בדיקה של כח האדם המועסק על ידי העמותה, קביעת נהלי עבודה אשר יבטיחו בקרה על התהליכים וכן על ידי ביצוע בדיקות של הפעילות באופן שוטף.

לעמותה יכול להגיע לסכומים מהותיים.

מניעה וחשיפה

ניתן לצמצם את החשיפה של העמותות בפני מעילות ואי סדרים באמצעות נקיטת פעולות כמפורט להלן:

- א.** **בדיקת כח אדם - ביצוע** בדיקות ומבחנים לעובדי העמותה ולמועסקים פוטנציאליים תצמצם באופן מהותי את החשיפה למעילות. בין היתר ניתן לבצע בדיקות גרפולוגיות, פוליגרף ובדיקות נוספות המבוצעות על ידי חברות המתמחות בנושא.
- ב.** **קביעת נהלי עבודה -** הגדרת תהליכי העבודה וקביעת המותר והאסור הינם חיוניים לצמצום החשיפה לאי סדרים. ארגון בו אין כללים וחוקים מגבילים, מאפשר לגורמים השונים לבצע מעילות ביתר קלות.
- ג.** **ביצוע בדיקות באופן שוטף - קביעת הנהלים** לכשעצמה אינה מספקת ויש צורך לאכוף את הכללים שנקבעו. ביצוע בדיקות (באופן מתוכנן ובדיקות פתע) של תהליכי העבודה על ידי גורמים מקצועיים ישפר את ביצועי הארגון ובמקביל יצמצם את החשיפה למעילות.

סיכום

היקף הפעילות הכספית בעמותות, בארץ ובעולם הולך וגדל משנה לשנה. אופי הפעילות, הרכב כח האדם והמבנה התפעולי בעמותות יוצרים חשיפה מוגברת לביצוע